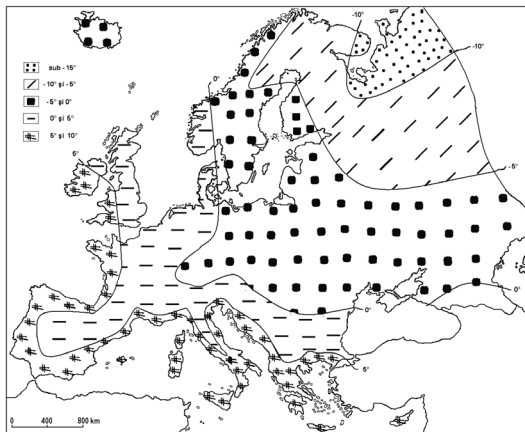

EUROPA

Temperatura medie în luna ianuarie

Prezența acestor centri barici determină și manifestarea unor mase de aer diferite:

- polare – foarte reci și uscate;
- atlantice – răcoroase și umede;
- continentale – calde sau reci și uscate;
- mediteraneene/nord-africane – calde și umede.

Prezența curentului cald al Golfului (care scaldă țărmurile Peninsulei Scandinave, ale Arhipelagului Britanic, Islandei) determină temperaturi mai ridicate la latitudini mai mari: izoterma de 0°C apare la 71° lat N.

d) *factorii fizico-geografici:*

▪ *mișcările Pământului și prezența celor două tipuri de suprafețe active* (mări și oceane și uscatul continental) influențează evoluția regimului termic:

– deschiderea largă a continentului spre Oc. Atlantic facilitează pătrunderea maselor de aer oceanice până în centrul Europei și atenuează amplitudinile termice diurne și anuale;

– Marea Mediterană influențează clima regiunilor învecinate;

– Marea Baltică influențează clima regiunilor învecinate determinând ușoare creșteri termice;

– marea masă continentală din est (Asia) determină creșterea amplitudinilor termice în estul continentului.

Din punct de vedere climatic în Europa se manifestă o azonalitate „deformată” de la SV spre NE determinată de prezența Curentului Golfului/Curentul Atlanticului de Nord și de continentalismul părții estice.

▪ *relieful* prin altitudine, desfășurare, expoziția și înclinarea versanților determină varietatea elementelor climatice:

– valoarea radiației solare scade cu altitudinea datorită opacității atmosferei;

– temperatura aerului scade cu altitudinea;

– precipitațiile cresc cu altitudinea, la altitudini ridicate fiind predominante cele sub formă de zăpadă.

e) *factorii antropici:* contribuie la modificarea elementelor meteorologice, la modificarea directă/indirectă a compoziției aerului.

3.2. Elementele climatice

a) **regimul termic:** desfășurarea pe circa 46° latitudine determină o diferențiere a temperaturilor: temperatura medie anuală scade din SV spre NE: 18°C în sud, 0°C în nordul Scandinaviei, - 4°C în NE Europei.

b) **regimul precipitațiilor:**

– cantitatea medie anuală de precipitații scade de la vest la est și crește cu altitudinea;

– predomină valorile medii cuprinse între 500 și 1000 mm/an; cantități mai reduse, între 300-500 mm/an, cad la nord de Marea Caspică și Marea Neagră și în nordul Peninsulei Scandinave; cantități mai ridicate, între 1000-1200 mm/an, cad pe versanții cu expunere vestică, spre Oceanul Atlantic și pe culmile montane înalte;

– cele mai reduse cantități (sub 250 mm/an) se înregistrează doar în nordul Mării Caspice;

– cantitatea medie anuală de precipitații variază și temporal: în vest cad tot timpul anului, în centru și est mai ales vara, în sud mai mult iarna.

c) **regimul eolian (vânturile):**

– la latitudinea Europei predomină *vânturile de vest*; la acestea se mai adaugă:

■ **Crivățul** – vânt din est și nord-est, uscat, rece și violent iarna când viscolește zăpada, cald vara;

■ **Austrul** – vânt uscat, bate mai ales vara; coborând de pe pantele Munților Dinarici și Balcanici capătă un caracter de föehn;

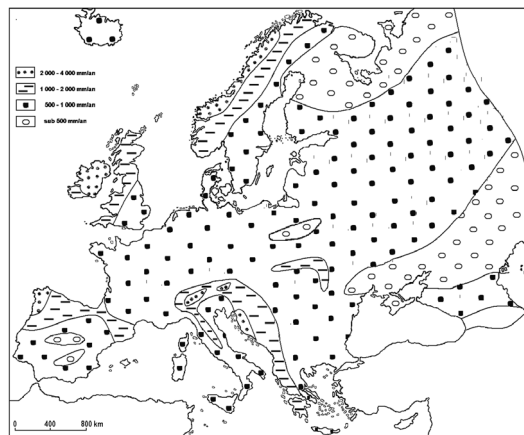
■ **Bora** – coboară spre țărmurile relativ calde ale Mării Adriatice dinspre Alpii Dinarici;

■ **Mistralul** – bate iarna și primăvara dinspre Masivul Central Francez spre Marea Mediterană;

■ **Föehmul** – vânt neperiodic, cald și uscat, care se formează când o masă de aer umedă escaladează un lanț montan, determinând condensarea unei părți din vaporii de apă, creșteri de temperatură și apariția mai timpurie a primăverii (datorită acestui vânt, vița de vie înaintează pe valea Rinului până la 52° lat N);

EUROPA

Distribuția precipitațiilor medii anuale

– **Brizele marine** – se simt în lungul zonelor litorale pătrunzând în interiorul uscatului până la maxim 30-40 km; generează topoclimate specifice de litoral.

3.3. Regionarea climatică

În Europa se identifică următoarele tipurile de climat:

- **climat mediteranean:**

- localizat în Europa de Sud, în jurul Mării Mediterane;

- generat de apropierea de Marea Mediterană și de barierele montane nordice cu orientare generală vest-est care împiedică influențele oceanice din vest și cele continentale dinspre est;

- cu veri calde și secetoase și ierni blânde și ploioase;

- caracterizat prin: temperaturi medii anuale între 14°-18°C; precipitații medii anuale de 600-900 mm; număr mai mare de zile însorite decât în restul continentului; bat Mistralul pe valea Rhonului, Bora în Dalmația, Sirocco în sudul Spaniei, Italiei și Siciliei (bate vara dinspre nordul Africii; vânt fierbinte).

- **climat temperat oceanic:**

- localizat pe țărmul vestic al Europei, între 40° și circa 70° lat N, din Portugalia (la nord de fluviul Duero) până în Norvegia; pătrunde adânc în interiorul uscatului, cu excepția unei părți din Pen. Iberică și Pen. Scandinavă unde sunt bariere montane locale;

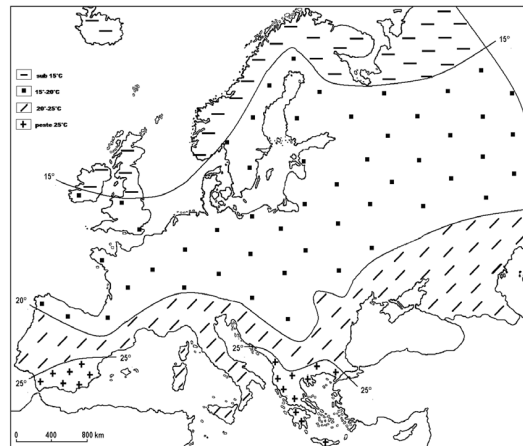
- cu nuanțări climatice generate de prezența Curentului Golfului în nord și de desfășurarea lanțurilor montane (temperaturile scad de la sud la nord);

- cu veri răcoase și ierni blânde (amplitudinea termică anuală este redusă);

- caracterizat prin: temperaturi medii anuale între 8°C și 16°C (la Lisabona și respectiv în nordul insulelor

britanice); temperatura medie a verii între 15°C – 22°C; temperatura medie a iernii între –1°C și 8°C; precipitațiile medii anuale variază între 1000 și 2000 mm; în regiunile montane cu expunere spre masele de aer oceanice pot ajunge la 3000 mm/an (versanții vestici ai M. Pirinei); ninsorile sunt rare; domină vânturile de vest, umede care explică precipitațiile ridicate, nebulozitatea ridicată o mare parte din an, umiditatea ridicată.

EUROPA Temperatura medie în luna iulie

- **climat temperat continental:**

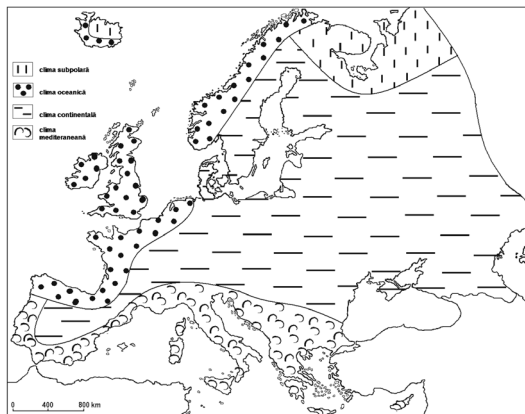
- localizat între 40° și 60° lat N, în interiorul continentului;

– cu amplitudini termice mari de la vară la iarnă, datorate depărtării de Oceanul Atlantic și Marea Mediterană, amplei dezvoltări a masei continentale, influențelor arctice mai pronunțate în nord;

– cu veri foarte calde și ierni geroase (continentalism climatic);

– caracterizat prin: temperaturi medii ale iernii între 0°C în sud și -15°C în nord; temperaturi medii ale verii între 21° – 22°C în sud și 16° – 18°C în nord; precipitații reduse, care scad de la vest la est (800 mm/an în vest – 500 mm/an în est), cad mai ales vara, sub formă de averse; scade influența maselor de aer vestice, predominând vânturile de est (datorită amplei dezvoltări a maselor continentale).

EUROPA Domenii climatice

În zona de **climat de tranziție**, aflată la trecerea din Europa peninsulară spre Europa continentală (aproximativ din estul Franței până în România) se produc perturbări climatice prin slăbirea treptată spre est a circulației maselor vestice și îmbinarea cu mase de aer polar, mase de aer tropical.

La nord de Marea Neagră și până la Marea Caspică este specific un **climat semiarid**.

• **climat subpolar:**

– localizat la latitudini mai mari de Cercul Polar, în nordul Islandei, Scandinaviei, Rusiei;

– cu veri scurte și ierni lungi (circa 9 luni, cu zile scurte și nopți lungi);

– caracterizat prin: temperaturi medii anuale între 0°C și -4°C ; temperaturi medii ale iernii între -18°C și -20°C ; precipitații reduse, aproximativ 200 mm/an; bat vânturile de nord, reci, uscate.

• **climat cu nuanțe polare:** în insulele Svalbard și Franz Josef.

• **climatul masivelor montane:** la baza masivelor montane sunt caracteristici climatice specifice localizării geografice și începând de la 800 m apare etajarea climatică. În general, în munții din sudul și centrul continentului temperatura medie anuală de 0°C se înregistrează la circa 3000 m altitudine; precipitațiile cresc în general cu altitudinea, exceptând partea nordică unde la 500 m se înregistrează 1000 – 1500 mm/an.

4. HIDROGRAFIE

■ APELE CURGĂTOARE

- rețea hidrografică bogată, neuniform repartizată;
- alimentare din precipitații (pluvială), ape subterane, ghețari (glaciară), topirea zăpezilor (nivală);

■ caracter *exoreic* și *endoreic* (pentru apele care se varsă în Marea Caspică);

■ repartiția, dimensiunile și regimul hidrologic sunt influențate de relief și climă (*regimul hidrologic/regimul de scurgere* = variațiile de debit/nivel ale apelor râului în cursul unui an);

□ după lungime se identifică:

- fluvii cu lungimi de peste 3500 km:

Volga – cel mai lung fluviu al Europei, cu cel mai mare bazin hidrografic; izvorăște din Podișul Valdai și se varsă în bazinul endoreic al Mării Caspice;

- fluvii cu lungimi între 2000 și 3000 km:

Dunărea – al doilea fluviu ca lungime (2860 km) și debit; izvorăște din Munții Pădurea Neagră și se varsă printr-o deltă în Marea Neagră; cursul său este împărțit în trei sectoare cu caracteristici fizico-geografice distincte: cursul superior (sectorul alpin) cu o lungime de 1060 km, între izvoare și Bratislava (Poarta Devin), aici primind afluenți dinspre Munții Alpi (Günz, Mindell, Riss, Isar, Würm și cel mai important Innul); cursul mijlociu (sectorul panonic) cu o lungime de 725 km, între Bratislava și Baziaș, aici Dunărea colectând cei mai importanți afluenți ai săi (Drava, Sava, Morava, Tisa); cursul inferior (sectorul

pontic) cu o lungime de 1075 km între Baziaș și vărsare, cu patru subsectoare distincte (cursul românesc);

Ural – izvorăște din Munții Ural și se varsă în Marea Caspică;

Nipru – izvorăște din Podișul Rusiei Centrale și se varsă în Marea Neagră;

■ fluvii cu lungimi între 1000 și 2000 km: *Don*, *Peciora*, *Nistru*, *Rhin*, *Elba*, *Vistula*, *Loara* etc.

□ după regimul hidrologic se deosebesc râuri cu *regim complex* și râuri cu *regim simplu* (**regim complex** = în cursul anului prezintă mai multe creșteri și scăderi de debite; specific pentru fluviile lungi, cu debite bogate, care străbat unități de relief diferite sau diferite tipuri de climă; **regim simplu** = o singură creștere de debit și o singură scădere în cursul unui an).

Râuri cu regim de scurgere complex: Rhinul, Rhônul, Dunărea.

Râuri cu regim de scurgere simplu:

■ **tipul nordic**: pentru fluviile care se varsă în Oceanul Arctic; scurgerea este mai redusă iarna când se produce înghețul, dar în general au debite bogate pe tot parcursul anului (Peciora, Dvina de Nord);

■ **tipul vestic/atlantic**: pentru fluviile care se varsă în Oceanul Atlantic; regim relativ uniform, cu scurgere bogată tot timpul anului, maxima iarna (Sena, Loara, Tamisa, Meuse);

■ **tipul estic**: pentru fluviile care se varsă în Marea Caspică; cu debite oscilante, foarte mici vara (datorită climatului continental excesiv) și iarna (datorită

înghețului persistent), mai bogate primăvara (Volga, Don, Nipru);

■ tipul **central**: pentru fluviile care se varsă în Marea Baltică sau Marea Neagră; cu debite mari primăvara, când topirea zăpezilor coincide cu ploile de primăvară (Vistula, Elba, Odra);

■ tipul **sudic/mediteranean**: pentru fluviile care se varsă în Marea Mediterană; cuprinde râuri scurte, cu debite mari iarna și primăvara și foarte scăzute vara, când pot să sece (Tibru, Alfios).

Fluviile se varsă prin:

– delte (Dunărea, Volga, Padul, Vistula, Rhônul, Rinul);

– estuare (Tamisa, Sena, Elba);

– limane și lagune (în NV Mării Negre: Nistru).

Principalele fluvii ca lungime și vărsare

Nr. crt.	Fluviul	Lungime a (km)	Suprafața bazinului (mii km ²)	Vărsare
1	VOLGA	3531	1360	M. CASPICĂ
2	DUNĂREA	2857	805	M. NEAGRĂ
3	URAL	2428	237	M. CASPICĂ
4	NIPRU	2201	504	M. NEAGRĂ
5	DON	1870	422	M. AZOV
6	PECIORA	1809	322	M. BARENTS
7	NISTRU	1350	72	M. NEAGRĂ
8	RHINUL	1326	224	M. NORDULUI
9	DVINA DE NORD	1302	357	M. ALBĂ

Nr. crt.	Fluviul	Lungime a (km)	Suprafața bazinului (mii km ²)	Vărsare
10	ELBA	1122	144	M. NORDULUI
11	VISTULA	10681	94	M. BALTICĂ
12	LOIRE/LOARA	10201	150	C. ATLANTIC
13	DVINA DE VEST	1020	88	M. BALTICĂ
14	EBRU	928	86	M. MEDITERANĂ
15	TEJO/TAJO	910	81	OC. ATLANTIC
16	ODRA	9031	25	M. BALTICĂ

Principalele fluvii pe bazine maritime

Bazinul maritim/ oceanul colector	Principalele fluvii
Marea Baltică	Vistula, Odra/Oder
Marea Nordului	Elba, Wesser, Rhin, Meuse, Tamisa
Marea Mănecii	Sena
Oceanul Atlantic	Shannon (Irlanda), Loara/Loire, Garonne, Duero/Douro, Tejo/Tajo, Guadalquivir
Marea Mediterană	Ebru (Spania), Rhôn, Tibru, Pad/Po, Marița/Axios (Bulgaria/Grecia)
Marea Neagră	Dunărea, Nistru, Bugul de Sud, Nipru, Don (M. Azov)
Marea Caspică	Volga, Ural (granița fluvială a Europei)

■ LACURILE

– numeroase și repartizate neuniform; cele mai numeroase în Finlanda, numită și „țara celor o mie de lacuri” (majoritatea glaciare);

■ diferite ca geneză (originea cuvetei lacustre):

a) lacuri naturale:

□ **tectonice:** *Marea Caspică* (lac relict, izolat de mare prin mișcări epirogenetice; lacul cu cea mai mare suprafață = 371 000 km², cu nivelul apei sub cel al Oceanului Planetar, la -28 m), *L. Balaton* (Ungaria), *L. Ohrid*, *L. Prespa* (ambele în Macedonia, la granița cu Albania);

□ **glaciare:**

– formate în regiunile acoperite de calota cuaternară: *L. Ladoga*, *L. Onega* (ambele în Federația Rusă), *L. Mazuriene* (Polonia), *L. Varern*, *L. Vattern*, *L. Malaren* (toate în Suedia), *L. Saimaa* (Finlanda);
– formate în zonele montane înalte acoperite de ghețarii cuaternari/actuali: *L. Geneva/Leman* (Elveția), *L. Züriich* (Elveția), *Constantza/Bodensee* (la granița dintre Germania, Elveția, Austria), *L. Como*, *L. Garda*, *L. Maggiore* (toate trei în Alpii Italiani), *L. Bucura*, *L. Zănoaga* (România) etc.;

□ **vulcanice:** în Masivul Central Francez (*L. Nemi*), în Masivul Șistos Renan, în Carpații Românești (*L. Sf. Ana*), în Peninsula Italia (*L. Albano*, *L. Bolsena*) etc.;

□ **carstice:** în Munții Alpi, Munții Dinarici;

□ **lagune și limane:** în NV Mării Negre (limanele *Nistrului*, *Taşaul*, *Techirghiol*, *Mangalia*), la Marea Nordului, Marea Baltică (laguna *Vistula*);

b) lacuri antropice:

□ **hidroenergetice:** *L. Volgograd*, *L. Samara*, *L. Novgorod* pe Volga, *L. Porțile de Fier* pe Dunăre, *L. Țimleansk* pe Don, *L. Dnepropetrovsk* pe Nipru etc.

■ APELE SUBTERANE

Mai dezvoltate în formațiunile sedimentare.

■ GHEȚARI

■ continentali/de calotă: în Islanda, I. Svalbard, I. Novaia Zemlea;

■ montani: în M-ții Alpi, M-ții Pirinei și M-ții Scandinaviei etc. (limita zăpezilor permanente pentru clima temperată este la peste 3000 m).

5. ZONELE BIOPEDOCLIMATICE

Tipul de climă	Zona biogeografică	Vegetația	Fauna	Solurile	Localizare	Observații
polar și subpolar	tundra	mușchi și licheni, mesteacă n pitic, salcia pitică, ienupăr	renul, vulpea polară, iar în mediul acvatic foca, morsa	soluri de tundră	în insulele arctice, în nordul Scandinaviei și Câmpiei Ruse, între Capul Nord și Munții Ural	o regiune rece și umedă cu vegetație săracioasă
temperat oceanic și continental	pădurile de conifere (taiga)	molid, brad pin, zadă, mesteacă	elanul, lupul, hermelina, râsul, vulpea roșie	spodosoluri (podzoluri)	din Scandinavia până în Munții Ural	cea mai mare unitate forestieră din Europa; importantă resursă naturală
temperat oceanic și continental	pădurile de amestec	conifere și foioase	specii caracteristice	spodosoluri cambisoluri	fâșie continuă între 50° și 55° lat. N	spre extremitatea estică se reduce în suprafață

<i>Tipul de climă</i>	<i>Zona biogeografică</i>	<i>Vegetația</i>	<i>Fauna</i>	<i>Solurile</i>	<i>Localizare</i>	<i>Observații</i>
temperat oceanic (și zonele cu umiditate mai ridicată)	păduri de foioase nemorale – cu frunze căzătoare	fag, stejar, tei, frasin, ulm, arțar, carpen	jderul, cerbul, căprioara, mistrețul, cocoșul de pădure, ciocăni-toarea	argiluvii-soluri cambisoluri	desfășurare maximă în vest și centrul Europei, din N Spaniei și Arhipelagul Britanic până în bazinul superior al Prutului și Nistrului, iar în S până la limita Munților Alpi, Dinarici, Rodopi	vegetația naturală a fost înlocuită de culturi agricole
temperat continental	silvostepa	vegetație ierboasă xerofilă și pălcuri de pădure cu stejar, tei, frasin arțar, carpen	rozătoare, lupul, vulpea, mistrețul	molisoluri (cernoziomuri)	specifică în Câmpia Rusă, pe o fâșie în diagonală pe direcția SV-NE, din Câmpia Română până la poalele Munților Ural	apare ca o fâșie îngustă între stepă și pădurile de foioase, în zonele cu umiditate mai ridicată
	stepa	ierburi mărunte, xerofile, graminee: colilia,	rozătoare: popândăul, șoarecele de	molisoluri (cernoziomuri, soluri	specifică Europei de Est: în nordul Mării	datorită lipsei pădurilor și solurilor fertile,

<i>Tipul de climă</i>	<i>Zona biogeografică</i>	<i>Vegetația</i>	<i>Fauna</i>	<i>Solurile</i>	<i>Localizare</i>	<i>Observații</i>
		păușul, pelinul	stepă, hârciogul, iepurele etc.	bălane de stepă)	Negre și al Mării Caspice; și pe suprafețe reduse în Câmpia Română, Câmpia Tisei, Peninsula Iberică	vegetația naturală a fost înlocuită de culturi agricole
mediteranean	zona mediteraneană	formațiuni arbustive sempervirescente: maquis, garriga (sudul Franței), frigana (Grecia)	șacalul, broasca testoașă, scorpiionul, magotul în Gibraltar (o specie de maimuță)	terra rossa	litoralul Mării Mediterane (peninsulele din sudul Europei)	în altitudine urcă până la 300-400m; spațiu puternic modificat antropic

6. RESURSELE NATURALE

1. Resursele de subsol (resursele scoarței terestre):

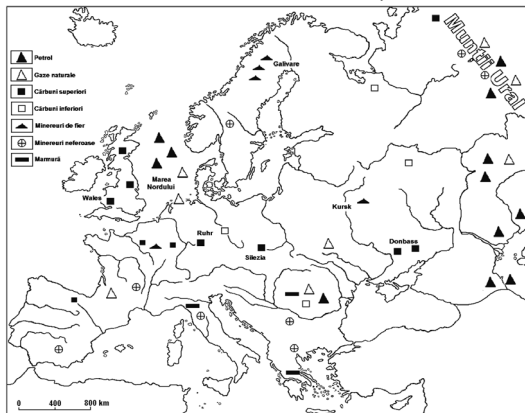
- repartiția resurselor de subsol este corelată cu structura și vârsta formațiunilor geologice;
- cele mai numeroase resurse se găsesc în nordul Europei, în structurile hercinice.

■ **Unitățile de platformă precambriene:**

- câmpiile și podișurile dezvoltate pe structurile de platformă precambriene (Platforma Rusă):
 - zăcăminte de fier (Krivoi-Rog, Kursk – Ucraina);
 - cărbune (Bazinul Donețk, Bazinul Pecioara);
 - bauxită;
 - mangan;
 - petrol;
- Estul Peninsulei Scandinavia:
 - minereuri feroase (fier, nichel);
 - minereuri neferoase (cupru, zinc).

EUROPA

Principalele resurse energetice și minerale

○ **Unitățile de orogen caledonice:**

- Munții Scandinaviei:
 - minereuri feroase (fier, nichel);
 - minereuri neferoase (cupru, zinc).

○ **Unitățile de orogen hercinice:**

- Munții Ural:
 - minereuri feroase (fier, mangan);
 - minereuri neferoase (bauxită, aur, platină, diamante);
 - combustibili minerali (cărbuni, petrol);
 - sare gemă
- Unitățile hercinice din Europa de Mijloc:
 - minereuri de fier;
 - cărbuni (bazinul Ruhr, Saar, Podișul Boemiei, Bazinul Sileziei, Arhipelagul Britanic);
 - minereuri neferoase (cupru, plumb, zinc);
- Meseta Spaniolă:
 - minereuri de fier;
 - cărbuni;
 - mercur.

○ **Unitățile de orogen alpine:**

- minereuri feroase (fier, mangan);
- minereuri neferoase (aur, argint, cupru);
- sare (Subcarpați, Depresiunea Colinară a Transilvaniei);
- bauxită (Munții Dinarici);
- petrol, gaze naturale (Subcarpați, Depresiunea Colinară a Transilvaniei);
- cărbuni (Munții Carpați);

- marmură, sulf (Munții Apenini);
- izvoare minerale carbogazoase (Munții Carpați).
- **Bazinul Mării Nordului:**
- petrol, gaze naturale.
- **Bazinul Mării Negre:**
- petrol, gaze naturale.

2. Resursele mediului terestru (resursele de suprafață):

– **resursele de sol:** solurile fertile reprezintă 2/3 din suprafața Europei și sunt situate predominant în zonele de câmpie;

– **pădurile:** ocupă 1/3 din suprafața Europei; mai extinse în Europa Nordică, zona montană alpină și masivele hercinice;

– **pășuni naturale:** în zonele montane din Peninsula Scandinavia, Arhipelagul Britanic;

– **resursele de apă:** au o distribuție neuniformă, dar cu potențial ridicat; cele mai mari rezerve de apă sunt în nordul Rusiei, Scandinavia.

7. HARTA POLITICĂ

Harta politică a Europei prezintă toate unitățile teritorial-politice (state și teritorii dependente) indiferent de poziția geografică, mărimea teritorială și demografică, regim politic.

– are un caracter istoric, înregistrând modificări substanțiale în timp, mai ales în sec. XX, în perioada 1989-1993:

- desființarea URSS și apariția a 15 state independente succesoare, dintre care 7 în Europa (Federația Rusă, Ucraina, Belarus, Republica Moldova, Estonia, Letonia, Lituania);

- dezmembrarea Federației Iugoslavia și apariția celor 5, respectiv 6 (în 2006) state succesoare (Slovenia, Croația, Bosnia și Herțegovina, Macedonia, Serbia, Muntenegru);

- desprinderea teritoriului Kosov din Serbia și declararea independenței acesteia la 17 februarie 2008;

- divizarea Cehoslovaciei în Cehia și Slovacia;

- unificarea Germaniei (unirea R.F. Germania cu R.D. Germania).

În prezent, pe harta politică a Europei se regăsesc 46 de state independente, suverane și 6 teritorii dependente (*Feroe*, arhipelag din Oc. Atlantic de N – dependent de Danemarca, *Man*, insulă din Marea Irlandei – dependent de Marea Britanie, *Normande*, insule din Marea Mânecii – dependent de Marea Britanie, *Svalbard*, insule din Oc. Arctic – dependent de Norvegia, *Jan Mayen*, insulă din Oc. Arctic – dependent de Norvegia, *Gibraltar*, stâncă din sudul Pen. Iberice – dependent de Marea Britanie). Două dintre state sunt situate atât în Europa cât și în Asia: Turcia și Federația Rusă.

După **suprafață:**

- cea mai mare suprafață: Federația Rusă, peste 4 mil. km², partea europeană;

- cea mai mică suprafață: Vatican, 0,44 km²;

- cele mai mici state: Andorra, Malta, Liechtenstein, San Marino (cea mai veche organizare statală de tip republică – sec. XIII), Monaco, Vatican;

■ teritoriile dependente reprezintă doar 0,64% din suprafața Europei.

După **mărimea demografică** (nr. de locuitori):

■ cea mai mare populație în Federația Rusă, peste 140 mil. loc. – partea europeană;

■ cea mai mică populație, sub 10 000 loc., în statele de dimensiuni mai reduse;

■ numeroase state au o densitate ridicată a populației; majoritatea au valori peste media mondială de 47 loc./ km² (cea mai mare valoare de pe glob se înregistrează în Monaco, 16119 loc./ km²).

După **forma de stat**:

■ 22 republici parlamentare;

■ 9 republici prezidențiale: Islanda, Franța, Croația, Ucraina, Belarus, Finlanda, Federația Rusă, San Marino, Cipru;

■ 3 republici federale: Elveția, Austria, Bosnia și Herțegovina;

■ 9 monarhii constituționale: Spania, Regatul Unit, Belgia, Olanda, Danemarca, Liechtenstein, Norvegia, Suedia, Luxemburg;

■ 2 principate: Andorra, Monaco;

■ 1 stat papal independent: Vatican.

După **nivelul de dezvoltare economică**:

■ țări dezvoltate, cu economie de piață, repartizate, în special, în Europa de N, Europa de V, Europa de S;

■ țări în curs de dezvoltare, cu venituri intermediare, repartizate, mai ales, în Europa Centrală și în Europa de E.

După **criterii geografice**, statele și teritoriile dependente se împart în 5 grupe:

■ *Europa de Nord*: cu state slab populate dar cu nivel de dezvoltare ridicat: Norvegia, Suedia, Finlanda, Danemarca, Islanda;

■ *Europa de Vest/Europa Atlantică*: cu state dens populate și nivel ridicat de dezvoltare: Marea Britanie, Irlanda, Franța, Monaco, Belgia, Olanda, Luxemburg;

■ *Europa Centrală*: cu state dens populate și majoritatea cu nivel moderat de viață: Germania, Elveția, Liechtenstein, Austria, Republica Cehă, Slovacia, Polonia, Ungaria, România;

■ *Europa Sudică/Europa Meridională/Europa Mediteraneană*: cu state dens populate și majoritatea cu nivel ridicat de dezvoltare: Portugalia, Spania, Andorra, Italia, San Marino, Vatican, Slovenia, Croația, Bosnia și Herțegovina, Macedonia, Serbia, Muntenegru, Bulgaria, Albania, Grecia, Malta, Cipru, Turcia-parteă europeană;

■ *Europa de Est*: state dens populate și cu nivel moderat de dezvoltare, pe fondul unei economii în transformare: Federația Rusă, Ucraina, Belarus, Republica Moldova și țările baltice Estonia, Letonia, Lituania cu nivel de viață mai ridicat.

8. POPULAȚIA ȘI CARACTERISTICILE EI GEODEMOGRAFICE

■ **Evoluția numerică a populației**

– până în a doua jumătate a sec. al XVIII-lea s-a înregistrat o creștere numerică a populației într-un

ritm lent datorită factorilor sociali, istorici, economici (epidemii, războaie, lipsa de hrană datorită recoltelor scăzute etc.);

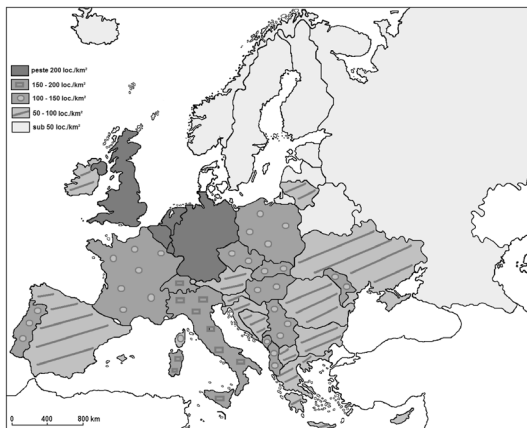
– începând cu a doua jumătate a sec. al XVIII-lea s-a înregistrat o creștere puternică a populației (explozie demografică) declanșată de revoluția industrială din Anglia, Germania, Franța, Țările de Jos, de progresele în domeniul medical, de creșterea nivelului de trai;

– după 1950 ritmul de creștere al populației este redus, apropiindu-se de valoarea zero în ultimii ani;

– în prezent, populația Europei este de circa 700 mil. locuitori (725-726 milioane de locuitori în 2004-2005).

EUROPA

Densitatea medie a populației statelor

■ *Mișcarea naturală a populației*

– Europa se confruntă cu o situație demografică deosebită („dramatism demografic”), deoarece după anul 2000 s-au înregistrat valori reduse ale natalității, valori moderate ale mortalității: **natalitatea = 11-12%, mortalitatea = 11%**;

– bilanțul natural este, în general, negativ în țările Europei de Est, Europei Centrale, apropiat de zero în Europa de Vest; valori pozitive se înregistrează doar în unele țări precum Islanda, Irlanda, Albania, Andorra, Liechtenstein, Turcia;

– speranța medie de viață la naștere depășește 70 de ani în majoritatea țărilor europene; în țările Europei de Est se înregistrează o scădere datorită degradării nivelului de trai, accidentelor, crimelor, consumului de alcool etc.;

– ca tip demografic, Europa se încadrează în tipul demografic modern, cu deficit natural de populație.

■ *Mobilitatea teritorială a populației*

– deplasările temporare sau definitive au la bază cauze de ordin economic (după 1989-1990 s-a produs un flux puternic din fostele țări comuniste spre țările Europei Occidentale), educațional, sanitar etc.;

– pe ansamblu, sporul migratoriu este predominant negativ, cu excepția unor state ca Marea Britanie, Germania, Franța, Suedia etc.;

– principalele țări emițătoare de emigranți sunt cele foste comuniste; principalele țări receptoare de

imigranți sunt, mai ales, Franța, Germania, Marea Britanie, Spania, Italia, Grecia, Belgia, Olanda etc.

■ **Repartiția geografică și densitatea populației**

– repartiția populației este neuniformă, fiind influențată de factorii naturali, tehnologici, economici, demografici, sociali;

– densitatea medie a populației Europei este de **65,6** loc/km² (locul 2 după Asia);

– cele mai ridicate valori se înregistrează în:

■ statele mici: Monaco (peste 16000 loc./km², locul I pe glob), Vatican, Malta (peste 1000 loc./km²);

• statele bine populate din Europa Centrală și de Vest: peste 300 loc/km² în Olanda, Belgia – state cu suprafețe mai reduse, Marea Britanie (partea centrală și de SE), Germania (regiunea Ruhr, valea Rinului), Italia (în N);

– cele mai reduse valori, sub 50 loc/km², se înregistrează în Rusia (27 loc/km² în partea europeană), țările scandinave, țările baltice; cea mai redusă valoare este în Islanda (2,7 loc./km²).

■ **Structuri geodemografice**

1) **structura etnolingvistică** – se deosebesc două familii etnolingvistice:

– familia indo-europeană reprezentată prin grupe de populație romanică, germanică, slavă, celtică;

– familia euroasiatică (uralo-altaică) cu grupele finică, ugrică, altaică;

Deși există o mare varietate de popoare și limbi vorbite, se pot identifica, pe ansamblu, trei mari grupe

de popoare și de limbi cu ponderi apropiate: romane/latine, germanice și slave, la care se adaugă și celelalte grupe cu ponderi reduse.

2) **structura confesională** – predomină creștinismul, principalele culte practicate fiind catolicismul, ortodoxismul (predominant în Europa de Est și de SE), protestantismul; la acestea se adaugă neoprotetantismul (baptiști, adventiști), religia iudaică, islamismul etc.; distribuția spațială a acestor confesiuni este mozaicată (neuniformă).

3) **structura pe grupe de vârstă și sexe** – influențată de mobilitatea populației, comportamentul demografic, nivelul de trai;

– piramida vârstelor (reprezentarea grafică a acestei structuri) evidențiază scăderea ratei natalității: populația tânără (grupa sub 15 ani) deține doar 17% din totalul populației; populația adultă are o pondere ridicată, în medie de 65-70% din totalul populației; populația vârstnică (grupa peste 65 de ani) are o pondere relativ ridicată, evidențiind procesul de îmbătrânire demografică a populației Europei.

4) **structura profesională/ocupatională** este diferită:

– în Europa Centrală și de Vest predomină populația din domeniul serviciilor; sunt societăți puternic urbanizate;

– în Europa de Est, inclusiv în fostele țări comuniste aflate în tranziție, se înregistrează o pondere ridicată a populației ocupate în agricultură.

9. SISTEMUL DE ORAȘE

Sistemul de orașe al Europei cuprinde totalitatea orașelor europene definite prin localizare în spațiu și în timp, mărime demografică și teritorială, funcții, fizionomie urbană.

■ **Localizarea** reprezintă determinarea în spațiu și timp a orașelor:

Spațial, localizarea orașelor este determinată de configurația terenului/de relief prin altitudine și declivitate (înclinarea suprafețelor), de resursele de apă, de căile de comunicație. Se diferențiază astfel o **localizare grupată** a orașelor ⇒ arii cu o puternică concentrare urbană (Valea Rinului, bazinul Ruhr, partea centrală a Angliei-Midlands, bazinul Parisului, NE Franței etc.) și o **localizare dispersată** ⇒ arii cu o densitate redusă a orașelor: regiunile montane, cele cu climat rece, cu densitate redusă a căilor de comunicație (zona montană alpină și carpatică, N Europei, Peninsula Balcanică etc.).

Temporal, adică localizarea din punct de vedere al momentului de apariție, evidențiază în Europa orașe vechi, cu o evoluție îndelungată, alături de orașe recente, diferențiate prin fizionomie, structură și funcțiile urbane.

Primele orașe au apărut acum circa 4 milenii (Cnossos, I. Creta).

Se identifică:

a) generația orașelor antice:

– orașele grecești (Atena, Corint, Marsilia, Tomis etc.);

– orașele romane, mai numeroase (Roma, Pompei, Londra/Londinium, Paris/Lutetia, Viena etc.);

b) generația orașelor medievale: de regulă orașe cetăți, orașe bazate pe dezvoltarea breslelor, atelierelor meșteșugărești (Madrid, Sevilla, Anvers, Bruges, Amsterdam, Hamburg, Budapesta, Moscova, Praga, Kiev, Cracovia etc.);

c) orașele din epoca modernă: la apariția și dezvoltarea lor a stat revoluția industrială și dezvoltarea comerțului (Manchester, Liverpool, Odessa, Essen, Rotterdam etc.);

d) orașele din epoca contemporană: după al Doilea Război Mondial numărul orașelor crește puternic, mai ales în țările comuniste (explozie urbană).

■ După **mărimea demografică** se distinge în Europa o mare varietate de orașe. În timp, multe orașe s-au extins teritorial și demografic, formând aglomerații urbane (sunt 60 de aglomerații urbane cu peste 1 mil. loc.), conurbații, megalopolisuri:

– cele mai importante aglomerații urbane au între 5-10 mil. loc.: Moscova, Paris, Londra, Rhin-Ruhr, Sankt Petersburg, Madrid;

– teritorial, se identifică cel puțin trei grupări cu specific de megalopolis:

■ megalopolisul englez *Middland* (cu peste 33 mil. loc.) din partea central nordică a Angliei, care include

orașele Londra, Birmingham, Manchester, Liverpool, Sheffield, Nottingham, Leeds;

■ megalopolisul german *Ruhr* (cu peste 25 mil. loc.) din vestul Germaniei, cu orașele Stuttgart, Frankfurt am Main, Köln, Düsseldorf, Essen, Duisburg, Dortmund etc.;

■ megalopolisul olandez *Randstad-Holland* (cu peste 10 mil. loc., adică 60% din populația Olandei), din jumătatea vestică a Olandei, cu orașele Amsterdam și Haga (cele două capitale), Rotterdam, Utrecht etc.

■ După **funcții**:

– funcția comercială, predominantă, a stat la baza dezvoltării multor orașe (Veneția, Leipzig, Anvers, Genova, Lyon, Cracovia etc.); reprezentative sunt orașele-porturi specializate: Cardiff (cărbune), Narvik (minereu de fier), Odessa (grâu), Arhanghelsk (lemn) etc.;

– funcția industrială foarte extinsă și foarte importantă pentru multe orașe (Birmingham, Manchester, Essen, Donețk, Katowice, Torino etc.);

– funcția culturală prezentă în toate orașele mari (Viena, Paris, Roma, Sankt Petersburg etc.), dar se diferențiază și orașe mici, a căror populație este ocupată în activități culturale specifice: Cannes, San Remo, Versailles, Davos, Salzburg etc.;

– funcția universitară prezentă în toate orașele mari, dar și în orașe cu vechi tradiții universitare: Cambridge, Oxford, Heidelberg;

– funcția financiară mai reprezentativă pentru orașele Londra, Paris, Zürich, Frankfurt;

– funcția de servicii specifică orașelor stațiuni balneoclimaterice (Vichy, Karlovy Vary), turistice (Chamonix, Innsbruck), orașe noduri de căi de comunicație etc.;

– funcția portuară cu tradiție pentru unele orașe: Hamburg, Rotterdam, Liverpool, Gdansk, Constanța.

■ **Nivelul de urbanizare** al Europei indică 77% populație urbană.

ANALIZA GEOGRAFICĂ A UNOR ORAȘE EUROPENE

Paris

– capitala Franței;

– oraș situat în nordul țării, în Câmpia/Bazinul Parisului, pe râul Sena;

– așezare antică, fondată de tribul celtic al parisilor (Lutetia);

– 9,8 milioane de locuitori;

– unul din marile centre economice și financiar-bancare ale lumii;

– concentrează 50% din activitatea comercială și financiară și 25% din activitatea industrială a Franței;

– regiune industrial – urbană: industria de automobile, avioane, petrochimică, electronică, de parfumi, cosmetice etc.;

– cel mai important nod de comunicații al Franței (aeroportul Charles de Gaulle);

– important centru cultural și turistic mondial (Universitatea Sorbona, Muzeul Luvru, Turnul Eiffel,

Arcul de Triumf, Catedrala Nôtre-Dame, Domul Invalizilor etc.).

Londra

– capitala Regatului Unit al Marii Britanii și al Irlandei de Nord;

– oraș situat în sud-estul Angliei, în Câmpia/Bazinul Londrei, pe fluviul Tamisa;

– așezare antică, fondată de celți (Londinium);

– 7,6 milioane de locuitori;

– unul din marile centre economice și financiar-bancare ale lumii (bursa de valori);

– mare centru industrial: industria de avioane, automobile, nave maritime, aparate de precizie, electronică, electrotehnică, petrochimie, textilă etc.;

– mare nod de comunicații (21 de aeroporturi, aeroportul Heathrow cu cel mai mare trafic din Europa; metroul londonez, cel mai vechi și cel mai lung metrou din lume, Eurotunelul);

– important centru cultural-artistic și turistic (Covent Garden, London School of Economics and Social Sciences, British Museum, Turnul Londrei, Big Ben, Parlamentul, palatul Buckingham, catedrala Westminster etc.).

Moscova

– capitala Federației Ruse;

– oraș situat în centrul părții europene a Rusiei, în Câmpia Europei de Est, pe râul Moscova;

– așezare feudală, fondată în sec. al XII-lea;

– 10,6 milioane de locuitori – *cel mai mare oraș al Europei*;

– unul din marile centre economice ale lumii (peste 1500 de întreprinderi industriale);

– unul din marile noduri de comunicație ale lumii (aici începe cea mai lungă magistrală feroviară din lume – „Transsiberianul” – între Moscova și Vladivostok; 4 aeroporturi, 3 porturi fluviale care asigură legătura cu Marea Neagră, Marea Azov, Marea Caspică, Marea Baltică, Marea Albă; metroul cu cel mai mare trafic de călători din lume);

– important centru cultural-artistic și turistic (Balșoi Teatr, Galeriile Tretiakov, muzeul-panoramă Borodino, Biblioteca Rusă de Stat, Universitatea Lomonosov, complexul Kremlin etc.).

Viena

– capitala Austriei;

– oraș situat în nord-estul Austriei, de o parte și de alta a Dunării, în apropierea Masivului Pădurea Vieneză;

– așezare antică, fondată de celți;

– 1,6 milioane de locuitori;

– cel mai important centru industrial al Austriei: industria de mașini și utilaje, instrumente muzicale, echipamente electrotehnice, confecții, încălțăminte, alimentară;

– important centru de cultură și învățământ, centru turistic.

Roma

- capitala Italiei;
- oraș situat în partea peninsulară, la 28 km de țărmul Mării Adriatice, pe cele șapte coline vulcanice („Orașul de pe Șapte Coline”), pe râul Tibru;
- așezare antică, capitală a Imperiului Roman („Cetatea Eternă”);
- 2,7 milioane de locuitori;
- centru internațional bancar, comercial și de transport;
- important centru industrial: industria textilă, confecției, metalurgică, poligrafică, alimentară;
- unul din marile centre cultural-artistice, științifice, universitare (La Sapienza, cea mai mare universitate europeană și una dintre cele mai vechi din lume) și turistice ale lumii (orașul cu cele mai numeroase monumente istorice și de artă din lume – Colosseum, Columna lui Traian, arcurile de triumf, basilici);
- „Orașul Sfânt” deoarece pe una din cele șapte coline se află statul Vatican, sediul Papalității și al unor mari valori arhitecturale și artistice (Catedrala Sf. Petru, Muzeele Vaticanului, inclusiv Capela Sixtină).

10. ACTIVITĂȚILE ECONOMICE

Caracteristici generale:

- sunt prezente toate activitățile economice;
- structura economică pe cele trei sectoare principale indică predominarea serviciilor (67%), urmate de industrie (28%) și agricultură (5%);

- pe ansamblu, Europa dispune de materii prime variate, dar cu rezerve insuficiente pentru necesarul economiei, fapt pentru care multe state importă masiv din exteriorul continentului.

AGRICULTURA

- este intensivă mai ales în vestul și centrul Europei;
- cuprinde, pe ansamblu, o pondere redusă a populației ocupate (mai mare în fostele țări comuniste);
- în țările dezvoltate din vest se practică o agricultură de piață, o mare parte a producției fiind destinată comercializării;
- în fostele țări comuniste se practică forme de tranziție de la agricultura de subsistență la cea de piață; după 1989 producția agricolă în aceste țări s-a redus datorită fărâmițării excesive a terenurilor în urma retrocedării proprietăților, deficitului de mijloace tehnice;
- ambele sectoare agricole sunt prezente în proporții aproape egale;

■ CULTURA PLANTELOR

- se bazează pe existența unui fond funciar extins (circa 300 mil. ha), pe soluri fertile, pe sisteme de irigație în zonele cu deficit de umiditate în perioada vegetației;
- se cultivă:
- **cereale:** tradiționale sunt *grâul* și *porumbul* (în vestul și centrul Europei; mai mult porumb în sud); se mai cultivă secară (locul I pe glob), orz, ovăz;

– **plante industriale/tehnice**: tradiționale sunt culturile de *sfeclă de zahăr* (în zonele de câmpie) și de *floarea soarelui* (Rusia, Ucraina, Ungaria, România, Franța, Spania); se mai cultivă *rașița* (Franța, Germania), *în* și *câneapă* (suprafețele cultivate sunt în scădere datorită importanței mai mari a bumbacului și a fibrelor sintetice);

– **cartofi**: circa o jumătate din producția mondială; mari cultivatoare sunt Rusia, Ucraina, Belarus, Polonia, Germania etc.;

– **legumicultura**: este concentrată mai ales în apropierea zonelor urbane, mari consumatoare;

– **viticultura**: este extinsă mai ales în Europa de Sud și de Sud-Est;

– **măslin**: această cultură este extinsă mai ales în Italia, Spania, Grecia (Europa Sudică contribuie cu 3/4 la producția mondială de măslin).

■ **CREȘTEREA ANIMALELOR**

– în Europa de Vest și Centrală are un caracter intensiv, industrial;

– în Europa de Est și de Sud se mai practică formele tradiționale de creștere, păstoritul pe pășunile naturale (ovine, bovine);

– deși efectivele de animale nu sunt foarte mari se detașează prin calitatea lor superioară:

– *creșterea bovinelor* – principala ramură a zootehniei; se realizează intensiv industrial în regiunile joase și în sistem gospodăresc în regiunile montane;

cele mai mari efective sunt în Rusia, Franța, Germania, Marea Britanie, Danemarca, Olanda etc.;

– *creșterea ovinelor* – se realizează în sistem intensiv și transhumant, bazat pe pășunile naturale, mai ales în Europa de Est și de Sud și în Marea Britanie (loc I);

– *creșterea porcinelor* – efective mai mari în Germania, Rusia, Polonia, Spania etc.;

– *creșterea caprinelor* – efective mici, în țările din sud și sud-est;

– *creșterea cabalinelor* – efective mici, mai ales în Rusia, România, Ucraina, Polonia, Germania;

– *avicultura* – în sistem gospodăresc, semiintensiv în Europa de Est și Central-Sudică și intensiv în rest;

– *sericicultura* – în proporție mai mică în Europa de Sud.

INDUSTRIA

■ Europa este leagănul revoluției industriale (sec. al XVIII-lea, Anglia Centrală);

■ Europa este unul din cele mai industrializate continente, dar, în prezent, cu resurse subsolice deficitare cantitativ;

■ în structurile industriale s-au produs, în ultima perioadă, **mutații tehnice** în cadrul unor ramuri, însoțite de mutații financiare și geografice și **reconversie regională** prin declinul activității de bază, dezvoltate pe vechile industrii axate pe cărbune, minereu de fier, pe textile, urmată de restructurarea și respecializarea forței de muncă (în Midlands, Lorena etc.).

INDUSTRIA EXTRACTIVĂ

Resursele energetice sunt reprezentate de *combustibilii solizi, lichizi, gazoși*:

– *cărbunii*: resursa energetică care a declanșat revoluția industrială din Anglia, în sec. al XVIII-lea; consumul de cărbune s-a redus în sec. XX datorită valorificării resurselor de petrol și gaze naturale, energiei hidraulice; producția de cărbune s-a redresat, în prezent, în țările cu importante rezerve, datorită epuizării resurselor de petrol și gaze naturale;

Principalele bazine carbonifere: în nord-vestul Europei (Middlands, Ruhr, Silezia-Polonia și Cehia); în estul Europei (Donbass-Ucraina, Federația Rusă).

– *petrolul*: după rezerve și producție se distinge ca regiuni Marea Caspică, Marea Nordului (cu exploatarea ce aparțin de Marea Britanie și Norvegia), zona Ural;

– *gazele naturale*: prezintă rezerve reduse, cu repartiție generală în bazinele petoliere; principalele țări producătoare: Marea Britanie, Olanda, Norvegia etc.; sistemul principal de gazoconduite este legat de aria de extracție din Bazinul Mării Nordului și din nordul Olandei.

– *hidroenergia*: cel mai mare grad de utilizare a energiei apei râurilor în țările alpine (Elveția, Austria) și în țările scandinave (Norvegia – aproape 100%, Suedia);

– *energia mareelor*: are o valorificare redusă; doar în Franța funcționează o centrală maremotrică, în estuarul fluviului Rance;

– *energia geotermică*: valorificată în Islanda pentru producerea energiei electrice și termice;

– *energia nucleară*: dezvoltată pe baza resurselor de uraniu, în Franța, Lituania, Rusia etc.

INDUSTRIA SIDERURGICĂ

– multe din capacitățile siderurgice construite în vechile regiuni miniere au fost supuse reconversiei (Middlands, Alsacia, Silezia, Donbass);

– importul de minereu de fier a determinat construirea de capacități siderurgice în orașele porturi (Dunkerque, Toronto);

– producția siderurgică este concentrată în nord-vestul Europei (Germania, Franța, Marea Britanie) și în est (Ucraina, Rusia).

INDUSTRIA CONSTRUCTOARE DE MAȘINI

– prezintă un înalt nivel de tehnologizare;

– mai importante sunt producția de autoturisme (Germania, Franța, Spania, Marea Britanie, Italia, Suedia), aeronautică (Franța, Marea Britanie, Rusia), echipamente și utilaje industriale (Bulgaria, Cehia, Suedia) etc.

INDUSTRIA CHIMICĂ

– prezintă tendința de localizare a ramurilor poluante (industria produselor clorosodice, a pesticidelor) în statele în dezvoltare;

– obținerea produselor cosmetice și farmaceutice se realizează, cu precădere, în cadrul marilor metropole;

– cea mai importantă ramură a chimiei este petrochimia, dezvoltată, mai ales, în Germania, Franța, Italia, Marea Britanie, România, Rusia etc.

INDUSTRIA DE EXPLOATARE ȘI PRELUCRARE A LEMNULUI

– centrele și unitățile de prelucrare sunt situate, cu precădere, în zonele de exploatare a materiei prime;
– exploatarea este mai dezvoltată în Rusia și țările scandinave, iar prelucrarea în Rusia, țările scandinave dar și în Franța, Italia, Germania, Marea Britanie etc.

INDUSTRIA MATERIALELOR DE CONSTRUCȚII

– este foarte poluantă, fapt pentru care este în scădere, mai ales în țările din vestul Europei;
– se remarcă, pe ansamblu, producția de ciment, ceramică, sticlă, prefabricate.

INDUSTRIA UȘOARĂ

– industria textilă mai dezvoltată în Anglia, Flandra, Franța etc;
– industria bumbacului (prelucrarea fibrei importate) are vechi tradiții în centrele Manchester, Lille, Milano, Hamburg-Bremen etc.;;
– industria lânăii în Marea Britanie, Germania, Franța, Italia etc.;;
– industria mătăsii naturale în Italia, Franța, Elveția etc.

ANALIZA UNEI RAMURI INDUSTRIALE: INDUSTRIA SIDERURGICĂ (METALURGIA FERROASĂ)

■ **Materii prime:** minereurile feroase, cărbunii cocsificabili (pentru obținerea cocsului necesar reducerii metalelor);

○ cele mai importante resurse de minereu de fier sunt localizate în: Rusia (la Kursk-Belgorod se află cel mai mare zăcământ din lume), Franța, Marea Britanie, Germania, Suedia;

○ minereuri feroase auxiliare: mangan (cu rezerve în Ucraina la Nikopol), nichel (în Munții Ural, Peninsula Kola), crom (Albania și Grecia), vanadium și titan (Munții Ural); în România există mangan și crom.

■ **Prelucrarea materiilor prime:** în centre siderurgice, care se grupează în funcție de localizare astfel:

○ centre siderurgice localizate în marile bazine carbonifere: Donețk în Donbass; Duisburg, Dortmund în Ruhr, Silezia, Yorkshire, Ural;

○ centre siderurgice amplasate în porturi: Taranto-Italia, Europoort-Olanda, Galați-România, Dunkercque-Franța, Kingston-Marea Britanie etc.;

○ centre siderurgice amplasate în apropierea mineurilor de fier sărace, transportul făcându-se pe bandă rulantă: Hunedoara, Reșița etc.;

○ centre siderurgice amplasate în apropierea hidrocentralelor, furnizoare de energie electrică ieftină (oțelării electrice): Zaporojie-pe Nipru etc.

■ **Produsele siderurgice:** fontă, oțeluri, produse laminate: țevi, sârmă, fier-beton, tuburi, tablă etc.

■ **Producția siderurgică:** a scăzut după 1990 datorită introducerii materialelor alternative (mase plastice, rășini sintetice), reducerii masei unor utilaje și echipamente, scăderii cererii în domeniul construcțiilor.

SISTEME DE TRANSPORT (CĂILE DE COMUNICAȚIE ȘI TRANSPORTURILE)

Caracteristici generale:

– Europa este continentul cu cel mai dens, extins și diversificat sistem de transporturi (cuprinde o rețea diversificată și complementară de căi de comunicație, mijloace variate de transport, o infrastructură diversificată).

– Particularitățile specific europene ale sistemelor de transport sunt legate de:

– extinderea și modernizarea căilor de comunicație;

– creșterea traficului și a vitezei de deplasare;

– diversificarea și complementarizarea rețelei de transporturi.

■ Căile ferate și transporturile feroviare

Își au originea în Europa, la începutul sec. al XIX-lea (prima cale ferată a fost construită în Anglia, în 1825).

În prezent, Europa dispune de cea mai densă rețea de căi ferate și cea mai electrificată.

Sistemul feroviar cuprinde:

– *magistrale feroviare* – traversează Europa pe direcția vest-est, între Lisabona-Paris-Varșovia-Moscova sau leagă marile orase;

– *noduri feroviare* complexe: Moscova, Paris, Berlin, Viena, Milano, București etc.

Se dezvoltă o nouă generație de transporturi feroviare de mare viteză – TGV, cele mai noi fiind date în folosință în 2007.

■ Căile rutiere și transporturile rutiere

Acest sistem deține primul loc la transportul de persoane și la volumul de produse transportate.

Lungimea totală este de peste 6,6 mil. km, din care lungimea autostrăzilor depășește 4,5 mil. km (sistemul de autostrăzi este mai dezvoltat în Europa de Vest și în curs de amenajare în Europa Estică și Centrală).

Căile rutiere sunt inegal distribuite fiind legate de relief, climă, spațiile forestiere, resursele financiare. Ele sunt completate de tuneluri (cele mai numeroase în Munții Alpi, între Elveția și Italia, între Italia și Franța), terminale (Dover, Folkestone), poduri (Oresund, cel mai lung pod din lume, între Danemarca și Suedia – aproape 8 km), linii ferry-car (Marea Nordului, Marea Baltică, Marea Adriatică).

Parcul de autovehicule este ridicat.

■ Sistemul transporturilor fluviale

Completează rețeaua terestră de căi de comunicație.

Cele mai importante artere hidrografice navigabile sunt Rinul (locul I la trafic), Dunărea, Volga, Sena, Tamisa, Elba, Vistula, Weser, Meuse, Nistru, Nipru, Don.

Lungimea rețelei de navigație fluvială este de circa 40 000 km, din care circa 13 700 km sunt canale navigabile (care facilitează legătura între râuri), mai importante fiind cele din Olanda, Germania, Rusia, Polonia, Franța, Belgia, Belarus.

Principalele porturi fluviale: pe Rin – Duisburg (loc I), Basel, Rotterdam; pe Dunăre – Viena, Bratislava, Budapesta, Belgrad, Galați.

Importante rețele navigabile au Franța, Olanda, Germania, Marea Britanie, Polonia, Rusia (împreună cu partea asiatică are cea mai mare rețea navigabilă de pe glob).

Flote fluviale importante dețin: Olanda, Germania, Rusia, Franța, Belgia.

■ Sistemul transporturilor maritime

Datează din Antichitate (Marea Mediterană), evoluând după revoluția industrială și dezvoltarea imperiilor coloniale și spre Oceanul Atlantic.

După al Doilea Război Mondial înregistrează o dezvoltare puternică: crește numărul și suprafața porturilor, crește traficul de mărfuri.

Tendențele actuale vizează:

– modificarea structurii mărfurilor transportate, prin extinderea spre țările slab dezvoltate a exporturilor de produse finite și agricole;

– dezvoltarea integrării regionale prin circulația de vecinătate între țările riverane la Marea Mediterană și cele de la Oceanul Atlantic.

Vizează în principal Marea Mediterană, Oceanul Atlantic, Marea Baltică, Marea Nordului, Marea Neagră.

Cele mai importante flote comerciale au Franța, Italia, Germania, Rusia, Marea Britanie, Norvegia, Olanda. Principalele porturi sunt: Rotterdam, Anvers (porturi gigantice), Hamburg, Marsilia, Le Havre, Londra, Amsterdam (porturi foarte mari), Constanța, Sankt Petersburg, Odessa (porturi mari).

■ Sistemul transporturilor aeriene

Europa se află pe locul II (după America de Nord) la numărul de pasageri transportați și la traficul de mărfuri (tone/km). La nivel mondial, Europa contribuie cu 10,3% din numărul total de pasageri.

Cea mai densă rețea a navigației aeriene se află în vestul și centrul Europei. Marile companii aeriene sunt Lufthansa, Alitalia, British Airways, Air France etc.

Cele mai mari aeroporturi sunt Heathrow (Londra), Frankfurt am Main (Germania), Charles de Gaulle (Paris), Leonardo da Vinci (Roma) iar cele mai numeroase aeroporturi sunt în Moscova, Londra, Paris.

Sunt și aeroporturi specializate: turistice (Barcelona, Palma de Mallorca, Las Palmas), pentru rutele transpolare (Copenhaga, Reykjavik), pentru escale tehnice (Shannon-Irlanda).

■ **Transporturile speciale**

Sunt reprezentate de:

- conductele de petrol și gaze naturale care traversează Rusia (cea mai lungă rețea de conducte în Federația Rusă) și Belarus spre Polonia, Germania, Cehia, Slovacia, Ungaria, România etc.;
- liniile de înaltă tensiune;
- telecomunicațiile.

SCHIMBURILE COMERCIALE

Caracteristici generale:

- creșterea complexității vieții economico-sociale și a puterii de cumpărare au determinat dezvoltarea ambelor sectoare ale comerțului: intern și internațional/exterior;
- șase țări europene se numără printre primele 10 țări exportatoare la nivel mondial: Germania (cel mai mare exportator al lumii, deținând 1/10 din totalul comerțului mondial), Franța, Italia, Marea Britanie, Olanda, Belgia;
- la importuri predomină, în general, combustibilii minerali și minereurile la care se adaugă produse agricole specifice regiunilor tropicale;
- din punct de vedere a balanței comerciale sunt țări cu balanță deficitară (importurile depășesc

exporturile: Grecia, Portugalia, Spania, Marea Britanie etc.) și țări cu balanță excedentară (țări care exportă masiv produse de mare calitate și competitivitate: Germania, Olanda, Danemarca, Suedia ș.a., sau mari cantități de materii prime: Rusia-petrol, gaze naturale, minereu de fier, Norvegia-petrol etc.);

- pe ansamblu, Europa este o regiune receptoare (importatoare) de cărbuni (din America de Nord, Rusia), de petrol și gaze naturale (mai ales Europa de Vest), minereuri feroase și neferoase (țările Europei de Vest, de Sud și Centrale) și principalul emițător (exportator) de produse industriale semifinite și finite.

SERVICIILE TURISTICE

Europa este leagănul turismului mondial (își are originea în Anglia, la începutul sec. XIX).

Spațiul european atrage anual cel mai mare număr de turiști și realizează cele mai mari venituri din turism.

La nivel de state, cele mai importante activități turistice se desfășoară în Franța, Spania, Italia, la care se adaugă Germania, Marea Britanie, Austria, Grecia și țările mici ale Europei, care au ca principală sursă de venituri turismul (San Marino, Andorra, Liechtenstein, Luxemburg).

Principalele tipuri de turism practicate sunt:

- **turismul balnear-maritim:** prezintă circa 75% din fluxurile anuale de turiști; principalele zone turistice sunt:

■ litoralul mediteranean cu cel mai mare lanț de stațiuni, grupate pe așa-numitele „coaste” sau „riviere”: în Franța – Côte d'Azur (Nisa, Cannes, Saint-Tropez); în Spania – Costa Brava (Barcelona), Costa Blanca, Costa Dorada, Costa del Sol și Palma de Mallorca din Insulele Baleare; în Italia – Riviera di Ponente, Riviera di Levante; Turcia cu Antalya; Grecia cu Creta, Rodos, Corfu etc.;

■ litoralul Mării Negre cu stațiunile din Ucraina – Ialta, Rusia – Soci, Bulgaria – Varna, România – Mamaia etc.;

■ litoralul atlantic cu stațiunile din Marea Britanie – Whitby, Franța – Côte d'Argent (Biarritz, Arcachon), Spania – San Sebastian, Costa Verde, Portugalia etc.;

■ litoralul Mării Nordului, Mării Baltice etc.

○ **turismul montan și de sporturi de iarnă:** principalele stațiuni turistice:

■ în Alpi: Chammonix – Franța, Innsbruck – Austria, Davos – Elveția etc.;

■ în Carpați: Tatranska Polianka – Slovacia, Zakopane – Polonia, Poiana Brașov – România etc.

○ **turismul de cură balneară:** cu ape minerale și termale; stațiuni de nivel internațional:

■ Franța – Vichy, Germania – Baden Baden, Cehia – Karlovy-Vary, Italia – Acqui Terme, România – Vatra Dornei, Băile Herculane etc.

○ **turism cultural-istoric:** dezvoltat mai ales în marile orașe-muzeu: Paris, Londra, Roma, Berlin,

Madrid, Barcelona, Lisabona, Bruxelles, Bruges, Veneția, Florența, Stockholm, Sankt Petersburg etc.

11. MEDIUL ÎNCONJURĂTOR ȘI PEISAJE GEOGRAFICE

Datorită influenței Curentului Cald al Atlanticului de Nord mediile specifice Europei nu prezintă o dispunere în fâșii latitudinale.

La nivelul Europei se disting mediile zonale temperate și de tundră, mediile azonale umanizate și de litoral.

Din punct de vedere al peisajelor geografice, în cadrul mediului zonal temperat se diferențiază local/regional peisaje care în funcție de intensitatea intervenției antropice se pot clasifica în peisaje naturale, antropizate și antropice.

○ **Mediul de tundră**

■ corespunde unei fâșii înguste din nordul Europei (Islanda, nordul Peninsulei Scandinave, Peninsula Kola, nordul Câmpiei Est-Europene);

■ datorită condițiilor climatice nefavorabile intervenția antropică este redusă, prezentând o antropizare de tip punctiform, predominând caracteristicile naturale ale mediului;

■ densitatea populației este foarte redusă, sub 2 loc/km² în Laponia și de 2,9 loc/km² în Islanda;

■ din punct de vedere economic, predomină activitățile legate de pescuit, creșterea animalelor, ex-

ploatarea minereurilor feroase; în ultimii ani s-a dezvoltat industria produselor de software, serviciile financiare.

○ **Mediul temperat-rece**

- corespunde pădurilor de conifere;
- slab populat și antropizat, datorită condițiilor climatice specifice, solurilor cu fertilitate redusă;
- activitățile economice sunt legate de exploatarea lemnului, a resurselor hidroenergetice, a unor resurse minerale.

○ **Mediul temperat-oceanic**

- corespunde pădurilor de foioase din vestul și centrul Europei;
- mediu intens populat, puternic influențat antropice (mediile naturale se mențin în zonele montane înalte);
- prin defrișări masive s-au extins terenurile arabile, peisajele agricole luând locul peisajelor forestiere;
- se identifică:
 - **peisaje de tip open-field** – peisaje de câmpuri cultivate deschise, foarte extinse în regiunile mai joase din Germania, Danemarca, Olanda;
 - **peisaje de tip bocage** – peisaje de câmpuri cultivate închise, sub formă de parcele bine delimitate; sunt specifice în NV Spaniei, Marea Britanie, sudul Franței;
- ca urmare a defrișărilor masive s-a dezvoltat stepa secundară, s-a produs erodarea și degradarea solurilor (afectate de ravene, torenți), degradarea

terenurilor (afectate de torențialitate, alunecări de teren în regiunile deluroase);

- activitățile industriale au generat apariția unor peisaje specifice: **peisajele regiunilor industriale**;
- dezvoltarea așezărilor urbane, formarea marilor aglomerații urbane au generat dezvoltarea **peisajelor urbane**;
- modificarea țărmurilor a generat apariția unui **peisaj antropizat** (Olanda).

○ **Mediul temperat-continental**

- corespunde Europei Estice și se caracterizează prin vegetație de stepă, soluri foarte fertile;
 - revoluția industrială și explozia demografică au determinat transformarea mediului de stepă într-un mediu antropizat, cu câmpuri cu monoculturi, bazate pe irigații; s-au dezvoltat astfel **peisajele agricole cerealiere** sau **legumicole**;
 - prin utilizarea intensivă a terenurilor s-a produs accelerarea proceselor de degradare a terenurilor datorită spulberării solului, a proceselor de sărăturare și a celor de poluare a solului și a apei freatică datorită îngrășămintelor chimice;
 - dezvoltarea așezărilor umane și a activităților industriale au determinat apariția peisajelor urbane și rurale specifice.
- #### ○ **Mediul mediteranean**
- caracteristic Europei Sudice;
 - datorită condițiilor climatice favorabile, a vecinătății mării, este o regiune suprapopulată, urbanizată,

cu o puternică dezvoltare a industriei și mai ales a activităților turistice;

- este un mediu puternic antropizat, ce cuprinde peisaje urbane specifice (stațiuni turistice și balneo-maritime), peisaje litorale puternic modificate.

- **Mediul montan**

- mediu azonal;
- caracterizează zonele montane înalte (la peste 1000 m);

- etajarea biopedoclimatică a determinat și o etajare a peisajelor: păduri de foioase, păduri de conifere, pajiști alpine, ghețari (la peste 3000 m);

- intervenția antropică este mai redusă, fiind mai pregnantă doar în spațiile depresionare și în lungul văilor;

- activitățile economice se bazează pe exploatarea lemnului, a resurselor de subsol, a resurselor hidroenergetice, a potențialului turistic.

ROMÂNIA

1. SPAȚIUL ROMÂNESC

Suprafața: 238 391 km² – locul 12 între țările europene, între Marea Britanie și Belarus; țară de mărime medie.

Populația: 21,69 mil loc (2002), 21,5 mil. loc. (2008) – locul 9 între țările europene.

Poziția geografică, limite, granițe:

- *Poziția geografică pe Glob:*

- în Emisfera Nordică și respectiv în Emisfera Estică;

- pe paralela de 45° lat N, la jumătatea distanței dintre Ecuator și Polul Nord.

Consecințe: situată în plină zonă de climă temperată.

- *Poziția geografică în Europa:*

- în Europa Centrală, în partea sa de SE, fiind traversată de meridianul de 25° long. E (care marchează jumătatea distanței dintre Oceanul Atlantic și Munții Ural);

- **Podișul Dobrogei:**
 - pirită cuprifere (Altân Tepe);
 - roci de construcții – calcare.
- **Câmpia Română (sectorul Argeș-Olt, Câmpia Bărăganului):**
 - petrol;
 - gaze naturale;
 - roci de construcții.
- **Câmpia de Vest:**
 - petrol;
 - gaze naturale;
 - roci de construcții.
- **Platforma continentală a Mării Negre:**
 - petrol;
 - gaze naturale.

2. Resursele mediului terestru (resursele de suprafață):

– **resursele de sol – terenurile arabile** – dețin 2/3 din suprafața agricolă a țării, 42% din totalul fondului funciar; reprezintă principala resursă naturală a țării;

– **pădurile** – ocupă 27% din suprafața țării (cel mai mare fond forestier în Carpații Orientali);

– **pășunile și fânețele naturale** – ocupă peste 30%;

– **resursele de apă** – sunt relativ moderate comparativ cu cele ale statelor din vestul și nordul Europei; au o repartitie neuniformă, predominând în regiunile montane și deluroase.

7. POPULAȚIA ȘI CARACTERISTICILE EI GEODEMOGRAFICE

■ **Evoluția numerică a populației**

Evoluția populației în România a fost diferită de cea a Europei, datorită condițiilor social-economice, istorice și demografice specifice. Până în perioada interbelică populația a înregistrat o creștere numerică lentă, ca ulterior, în perioada comunistă, creșterea să fie mai accentuată ca urmare a unor măsuri legislative arbitrare privind politica demografică (1,5 milioane locuitori la sfârșitul sec. XIV-lea; 8,9 milioane locuitori în 1859; 12,7 milioane locuitori în 1912; 14,3 milioane locuitori în 1930; 20 milioane locuitori în 1969; 23,3 milioane locuitori în 1989).

După 1990 numărul populației a scăzut, înregistrând 21,624 milioane locuitori în 2005.

■ **Mișcarea naturală a populației**

Din 1989 până în prezent evoluția principalilor indicatori demografici este următoarea:

– rata natalității a scăzut (de la 16‰ în 1989 la 10‰ în 2004), datorită reducerii permanente a ratei fertilității;

– rata mortalității a crescut (de la 10,6‰ în 1990 la 11,9‰ în 2004) pe fondul ponderii ridicate a populației îmbătrânite;

– rata mortalității infantile a scăzut (de la 26,9‰ în 1989 la 16,8‰ în 2004) în condițiile unui standard de viață mai bun;

– rata bilanțului natural a scăzut, înregistrând din anul 1992 valori negative (5,3‰ în 1989, -0,2‰ în 1992, -1,9‰ în 2004), pe fondul scăderii natalității și creșterii mortalității.

■ **Mobilitatea teritorială a populației**

– după anul 1960 s-a înregistrat un *exod rural-urban*, principalul centru de atracție a populației fiind Municipiul București, urmat de orașele-reședință ale județelor aflate într-un proces mai amplu de industrializare și urbanizare (Constanța, Brașov, Timiș, Hunedoara, Iași etc.);

– după anul 1989 s-a înregistrat fenomenul de *migrație de reîntoarcere* datorită diminuării puterii de absorbție a populației în orașele mici și mijlocii ca urmare a regresului economic, scăderii numărului de locuri de muncă, creșterii costului vieții, obținerii titlurilor de proprietate asupra pământului;

– în ultimii ani, datorită unor cauze economice, s-a accentuat migrația externă, mulți români emigrând spre țări ale Europei de Vest și de Sud, spre SUA, Canada, Australia.

■ **Repartiția geografică și densitatea populației**

– repartiția populației în teritoriu este neuniformă:
– cea mai mare parte a populației (circa 95%) trăiește la altitudini reduse, sub 600 de metri;

– așezările permanente urcă în munți până la 1600 de metri (M-ții Apuseni, satele Tomnatec și Petroasa), dar locuințe sezoniere apar și la 2000-2100 de metri (stâne, sălașe, odăi);

– *densitatea medie* a populației este de circa **90,9 loc/km²** (în 2004); prezintă variații la nivel regional:

– cele mai mari valori (peste 100 loc/km²) se înregistrează în partea centrală a Câmpiei Române (peste 200 loc/km²), Pod. Sucevei, Culoarul Siretului, Câmpia de Vest;

– cele mai mici valori se înregistrează în munți și în Delta Dunării: în munți 25-50 loc/km² și chiar sub 25 loc/km² în munții înalți, iar în Delta Dunării sub 25 loc/km²;

– pe cea mai mare parte a teritoriului țării densitatea variază între 50-100 loc/km²;

– densități de peste 1000 loc/km² apar, strict local, în spațiile administrative ale marilor orașe, fiind generate de numărul mare al populației raportat la un spațiu administrativ redus;

– la nivel de județe cele mai mari densități sunt în Prahova (176 loc/km²), Iași, Galați iar cele mai mici în Tulcea, Caraș-Severin, Harghita.

■ **Structuri geodemografice**

1) **structura pe grupe de vârstă și sexe** – este reprezentată grafic prin *piramida vârstelor*;

– forma piramidei grupelor de vârstă arată scăderea ratei natalității, respectiv declinul puternic al populației tinere (16% în 2005) și creșterea populației vârstnice (14% în 2005);

– la nivel de sexe se înregistrează o foarte ușoară pondere a populației feminine.

2) **structura etnică** – conform recensământului din anul 2002, populația țării este compusă majoritar din români (89,5%), ceea ce îi conferă statutul de *stat unitar*; dintre minorități: maghiari (6,6%, mai ales în Transilvania), romei (2,5%), germani (0,3%, din care sași în sudul Transilvaniei și șvabi în Banat), ucrainieni-ruteni (0,3%), ruși-lipoveni (0,2%), turci (0,2%), tătari (0,1%), ș.a.

3) **structura confesională** – majoritatea populației este de religie ortodoxă (86,8%), la care se adaugă alte culte: romano-catolici (4,7%), greco-catolici (0,9%), reformați (3,2%), penticostali (1,5%), bapțiști (0,6%), ș.a.

4) **structura ocupațională** – 31,58% populație ocupată în agricultură, 25,95% în industrie, 10,29% în comerț.

5) **structura pe medii** – 52,7% populație urbană și respectiv 47,3% populație rurală (2002).

8. SISTEMUL DE AȘEZĂRI

AȘEZĂRILE RURALE (SATELE)

Tipologia satelor (Clasificări-criterii):

■ *după forma perimetrului construit*: sate cu formă *liniară, geometrică, neregulată*;

■ *după textură și structură* (modul de grupare a gospodăriilor în vatra satului):

– *risipite/împrăștiate*: în zona montană; gospodăriile situate la distanțe mari, împrăștiate pe versanții

înșoriți, fără rețea stradală definită, vatra se suprapune cu moșia (*crânguri* în M-ții Apuseni, *cătune* în Obcine);

– *răsfirate*: în zona colinară; vatra bine delimitată, gospodăriile sunt la distanțe mai mici, despărțite de grădini, livezi, vii, rețea stradală definită, formă slab geometrizată (Pod. Sucevei, Subcarpați, Câmpia Transilvaniei, munții joși etc.);

– *adunate/concentrate*: în zonele de câmpie și dealuri joase; gospodăriile sunt grupate, strânse unele lângă altele, rețea stradală bine definită, perimetrul construit geometrizat (Bărăgan, Câmpia de Vest, sudul Olteniei).

Tipuri subsidiare:

– *sat compact*: cu casele lipite perete de perete, specifice în Podișul Tarnavelor, Podișul Hârtibaciului, în jurul orașelor Brașov, Sibiu, Făgăraș etc.;

– *sat linear/sat drum*: înșirat de-a lungul unei căi de comunicație sau de-a lungul unei văi (Podișul Getic, Podișul Moldovei, Dealurile Sălajului);

■ *după mărimea demografică* (numărul de locuitori):

– *mici – sub 500 locuitori* – mai extinse în zonele montane înalte; în Apuseni se numesc *crânguri*; dețin circa 45 % din totalul așezărilor rurale;

– *mijlocii – 500-1500 locuitori* – mai ales în zonele deluroase;

Orașele: *Budapesta* (despărțită de Dunăre până în 1873 în două orașe Buda la vest și Pesta la est), *Debrecen, Miskolc, Szeged, Pécs*;

Economia: sectorul serviciilor este componenta de bază la realizarea PIB-ului;

– resurse naturale: gaze naturale, bauxită, minereuri neferoase;

– industria: constructoare de mașini, ușoară, alimentară;

– agricultura: cereale, plante tehnice, viță de vie, pomicultura;

– transporturile: rețeaua de căi de comunicație este mai densă în nord; rețea feroviară, rutieră, fluvială;

Legăturile dintre România și Ungaria se realizează prin punctele de frontieră Curtici și Episcopia Bihorului – feroviare, Borș, Nădlac – rutiere;

– turismul: cultural-istoric și balneoclimateric; importante sunt regiunea lacului Balaton, regiunea Munților Matra și Munților Bükk.

UNIUNEA EUROPEANĂ

1. FORMAREA UNIUNII EUROPENE ȘI EVOLUȚIA INTEGRĂRII EUROPENE

Prima etapă:

– la 9 mai 1950 ministrul francez al Afacerilor Externe, Robert Schuman, propunea crearea unei Comunități Europene a Cărbunelui și Oțelului (CECO), ca organism supranațional de coordonare a industriei cărbunelui și oțelului;

– în 1950 s-a înființat CECO, ce a reunit șase țări: Belgia, Franța, Germania, Italia, Luxemburg, Olanda;

A doua etapă:

– la 25 martie 1957, la Roma, se semnează Tratatul de instituire a Comunității Economice Europene (CEE); obiectivele acestui organism au vizat crearea unei piețe comune și dezvoltarea economică a CEE prin armonizarea politicilor economice ale statelor membre;

– la 13 octombrie 1959 Belgia lansează ideea unificării într-o singură instituție a Înaltei Autorități a CECO;

– la 8 aprilie 1965 s-a semnat tratatul de instituire a Comisiei Europene unice și a unui singur Consiliu de Miniștri pentru CEE;

– în 1973, în CEE, intră trei noi state: Danemarca, Irlanda, Marea Britanie;

– în 1981 devine stat membru și Grecia;

– în 1986 intră Portugalia și Spania;

A treia etapă:

– în februarie 1992, se semnează Tratatul de la Maastricht (Olanda), intrat în vigoare în 1993, prin care Comunitatea Economică Europeană se transformă în Uniunea Europeană; acest tratat prevedea:

– piață europeană comună (libera circulație a bunurilor, a forței de muncă, serviciilor, capitalului);

– uniune economică, vamală, monetară;

– uniune politică;

– cetățenie comună;

– politică comună în domeniul dezvoltării industriale, al cercetării științifice, al protecției mediului, al transporturilor;

– în 1995 devin membre ale UE și Austria, Finlanda, Suedia, ajungându-se la 15 țări membre UE;

– în 2004 s-a înregistrat cel mai mare val de aderare/de extindere, când intră 10 state: Cehia, Slovacia, Cipru, Malta, Letonia, Estonia, Lituania, Slovenia, Polonia, Ungaria;

– din anul 2007 devin membre ale UE România și Bulgaria, ajungându-se la 27 *state membre*.

În proces de aderare sunt Turcia și Croația.

Sediul UE este la Bruxelles, iar sediul Parlamentului European este la Strasbourg.

2. CARACTERISTICI GEOGRAFICE, POLITICE ȘI ECONOMICE ACTUALE ALE UNIUNII EUROPENE

– UE are o suprafață de 4,32 mil. km² (45% din suprafața Europei) și o populație de circa 500 mil. locuitori (69% din populația Europei);

– UE se extinde ca un bloc continuu în vestul și centrul Europei (exceptând Elveția, important centru bancar mondial), în nord (exceptând Norvegia), în SE până în Grecia;

– statul cu cea mai mare suprafață este Franța (547 000 km²); cele mai extinse țări sunt Franța, Spania, Suedia, Germania, Finlanda; statul cu cea mai mică suprafață este Malta (316 km²); cele mai mici state membre sunt Malta, Luxemburg, Cipru;

– statul cu cea mai numeroasă populație este Germania (82,4 mil. locuitori); statele cu cea mai numeroasă populație sunt Germania, Franța, Marea Britanie, Italia; statul cu cea mai redusă populație este Malta (circa 400 000 locuitori); statele cu cea mai mică populație sunt statele liliputane;

■ din punct de vedere *geografic*, UE prezintă:

– un relief variat, dezvoltat atât pe structuri vechi cât și noi; în nord și est predomină câmpiile (cea mai

mare fiind Câmpia Germano-Polonă), în centru unitățile de podișuri hercinice, în sud munții sistemului alpin și câmpiile litorale;

– clima este predominant temperat continentală moderată cu influențe oceanice și mediteraneene;

– rețeaua hidrografică este bogată, existând și numeroase lacuri, din punct de vedere genetic variate;

– vegetația, fauna, solurile sunt strâns corelate cu relieful și clima;

■ din punct de vedere *social-politic*:

– populația UE depășește 484 mil. locuitori (circa 500 mil. locuitori);

– densitatea medie a populației UE este de 115 loc./km² (densitate mai ridicată, de peste 300 loc./km² în partea centrală și în sudul Marii Britanii, în Olanda, Belgia, nordul Italiei etc.);

– nu prezintă o majoritate etnică și o unitate lingvistică: cuprinde 27 de state și se vorbesc 23 de limbi oficiale, care fac parte din familii lingvistice diferite (romanice, slave, celtice, fino-ugrice);

– include state cu forme de guvernământ diferite: sunt 20 de republici prezidențiale sau parlamentare și 7 monarhii constituționale (Belgia, Danemarca, Luxemburg, Olanda, Regatul Unit, Spania și Suedia);

■ din punct de vedere *economic*:

– UE este principala putere economică mondială, cu o pondere de circa o treime (32%) din PIB-ul mondial;

– este o asociație regională coerentă, cu o politică economică unitară;

– include cele mai multe dintre țările dezvoltate ale lumii: 5 din țările cu cel mai mare PIB – Germania, Marea Britanie, Franța, Italia, Spania; 4 din țările membre ale G8 – grupul celor 8 țări cel mai dezvoltate – Germania, Marea Britanie, Franța, Italia; 6 țări ale UE dețin circa o treime din exporturile mondiale – Germania, Marea Britanie, Franța, Italia, Olanda, Belgia;

– la crearea PIB-ului cea mai mare contribuție o are sectorul serviciilor, urmat de industrie;

– din punct de vedere al industriei:

– include mari regiuni industriale ale Terrei: Ruhr-Rin, Rin-Main, Anglia de SE, regiunea pariziană, nordul Italiei, specializate în metalurgie, construcții de mașini, petrochimie;

– toate ramurile industriale sunt bine dezvoltate și reprezentate;

– se individualizează la nivel mondial prin aeronautică (firma AIRBUS – cea mai mare de pe glob), cosmonautică, autovehicole, produse ale industriei ușoare – cosmetice, parfumerie, confecții, încălțăminte;

– din punct de vedere al agriculturii:

– deține ponderi reduse ale populației ocupate;

– este performantă prin randament și export;

– în nordul UE domină creșterea animalelor (mai ales bovine), cultura cerealelor (secară, orz) și a